

COLLECTION

Innovation, integration and modern
problems in the scientific activities of young
researchers and students: theory and
practice

www.d-pressa.com

31
MARCH



Jizzakh, Uzbekistan

MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND INNOVATION OF
THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

JIZZAKH BRANCH OF THE NATIONAL UNIVERSITY OF UZBEKISTAN
NAMED AFTER MIRZO ULUGBEK

SCIENTIFIC JOURNAL OF SCIENCE TECHNOLOGY & DIGITAL FINANCE
JOURNAL OF INTERNATIONAL SCIENCE NETWORKS

Innovation, integration and modern problems in the scientific activities of young
researchers and students: theory and practice collection of materials of the
international scientific and practical conference on the topic

(March 31, 2026)

Jizzakh-2026

Innovation, integration and modern problems in the scientific activities of young researchers and students: theory and practice – Jizzakh: Department of economics and tourism of Jizzakh branch of the national university of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, March 31, 2026, 790 pp.

Editors in charge: Ass.prof. Soy M.P.

In the collection of materials of the conference, the role and role of Science, Education and production in the era of globalization, the pressing problems of the issues of interaction of these processes, feedback on their solutions were presented by mature specialists of the field.

In addition, research on the scientific and practical topic, carried out in the economics, Exact Sciences, Natural Sciences and socio-humanities during the globalization period, information is presented in the scientific and practical fields, which includes the latest innovative technologies in the fields of production.

It can be argued that this collection is one of the specific intersections of current thoughts and innovative ideas of the world of science. This scientific and practical conference was actively attended by professors and scientific researchers engaged in scientific research in Uzbekistan and foreign countries. In increasing the position of the scientific and practical conference, the professors and teachers of domestic and foreign higher educational institutions made a significant contribution.

Professors and teachers of foreign higher educational institutions who actively participated in the work of the conference made a worthy contribution to the high level of interaction with scientists of our country. The processes of international cooperation with foreign countries and exchange with them in the field of Science in the era of globalization have a positive effect on the development of Higher Education, the fields of Science and production. The materials of this conference are special in that they include a wide range of research, from theoretical developments to practical solutions, demonstrating the diversity of approaches and directions in this area.

In conclusion, it should be noted that this scientific and practical conference will be a very useful collection for everyone who is interested in modern research in the fields of further development of Higher Education, Science, Education and production in the era of globalization. The authors are responsible for the content and quality of the articles and abstracts included in the collection.

RAQOBATNING IQTISODIY NAZARIYASI VA UNING BOZOR SAMARADORLIGIGA TA'SIRI

Saydaliyev Abrorxon Sobir o'g'li

O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali iqtisodiyot yo'nalishi talabasi
abrorsaydaliyev007@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada raqobatning iqtisodiy nazariy asoslari, uning iqtisodiy tizimdagi o'rni hamda bozor samaradorligiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Raqobat bozor iqtisodiyotining muhim mexanizmi sifatida resurslardan samarali foydalanish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda innovatsion faoliyatni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada klassik, neoklassik va zamonaviy iqtisodiy nazariyalarda raqobat tushunchasining talqini, shuningdek, mukammal raqobat, monopolistik raqobat, oligopoliya va monopoliya kabi bozor tuzilmalari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqobat muhitining rivojlanishi iqtisodiy samaradorlikni oshirish, iste'molchilar manfaatlarini himoya qilish hamda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: raqobat, bozor iqtisodiyoti, iqtisodiy samaradorlik, monopolistik raqobat, oligopoliya, monopoliya, iqtisodiy nazariya.

Kirish

Zamonaviy iqtisodiyotda raqobat iqtisodiy tizimning eng muhim elementlaridan biri hisoblanadi. Raqobat ishlab chiqaruvchilar o'rtasida bozor ulushi, foyda va iste'molchilar e'tiborini jalb qilish uchun olib boriladigan iqtisodiy kurashni ifodalaydi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida raqobat mexanizmi narxlarning shakllanishi, resurslarning taqsimlanishi hamda ishlab chiqarish samaradorligining oshishiga xizmat qiladi.

Raqobat iqtisodiy jarayonlarning tabiiy natijasi bo'lib, u iqtisodiy subyektlarni yanada samarali faoliyat yuritishga undaydi. Raqobat sharoitida korxonalar ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, mahsulot sifatini oshirish va yangi texnologiyalarni joriy etishga intiladi. Shu sababli raqobat iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda globalashuv jarayonlari va raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi raqobatning yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Internet texnologiyalari, elektron tijorat va innovatsion biznes modellarining rivojlanishi korxonalar o'rtasidagi raqobatni yanada kuchaytirdi. Shu bilan birga, ayrim sohalarida monopoliyalarning kuchayishi raqobat muhitini cheklashi mumkin.

Mazkur tadqiqotning maqsadi raqobatning iqtisodiy nazariyasini tahlil qilish, uning bozor samaradorligiga ta'sirini o'rganish hamda zamonaviy iqtisodiy sharoitda raqobat muhitining ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat.

Adabiyotlar tahlili

Raqobat masalasi iqtisodiyot fanida uzoq tarixga ega bo'lib, ko'plab iqtisodchilar tomonidan tadqiq qilingan. Klassik iqtisodiy maktab vakillari raqobatni bozor iqtisodiyotining asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida ko'rib chiqishgan.

Klassik iqtisodiy nazariya vakillari erkin raqobat sharoitida bozor o'z-o'zini tartibga solish qobiliyatiga ega deb hisoblashgan. Ularning fikricha, talab va taklif mexanizmi orqali narxlar muvozanat holatiga keladi.

Neoklassik iqtisodiy nazariya raqobatni resurslarning optimal taqsimlanishini ta'minlovchi mexanizm sifatida talqin qiladi. Bu nazariyaga ko'ra, mukammal raqobat sharoitida iqtisodiy samaradorlik eng yuqori darajaga erishadi.

Zamonaviy iqtisodiy nazariyada esa raqobat nafaqat narxlar orqali, balki innovatsiyalar, marketing strategiyalari va texnologik rivojlanish orqali ham amalga oshirilishi ta'kidlanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda iqtisodiy tahlil, taqqoslash, umumlashtirish va tizimli yondashuv usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida raqobat nazariyasiga oid ilmiy adabiyotlar, iqtisodiy tadqiqotlar hamda zamonaviy iqtisodiy konsepsiyalar o'rganildi.

Shuningdek, bozor tuzilmalari va ularning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri nazariy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari ilmiy umumlashtirish asosida shakllantirildi.

Raqobatning iqtisodiy mohiyati

Raqobat iqtisodiy subyektlarning bozor sharoitida ustunlikka erishish uchun olib boradigan iqtisodiy kurashidir. Raqobat jarayonida ishlab chiqaruvchilar mahsulot sifatini oshirish, narxlarni optimallashtirish va iste'molchilarni jalb qilishga intiladi.

Raqobat iqtisodiy tizimda quyidagi funksiyalarni bajaradi:

1. Resurslarni samarali taqsimlash
2. Innovatsiyalarni rag'batlantirish
3. Mahsulot sifatini oshirish
4. Narxlarni tartibga solish
5. Iste'molchilar manfaatlarini himoya qilish

Raqobat mavjud bo'lgan iqtisodiy tizimda korxonalar samarali faoliyat yuritishga majbur bo'ladi. Natijada ishlab chiqarish xarajatlari kamayadi va mahsulot sifati yaxshilanadi.

Bozor tuzilmalari va raqobat shakllari

Iqtisodiy nazariyada bozor tuzilmalari raqobat darajasiga qarab bir necha turga bo'linadi.

Mukammal raqobat

Mukammal raqobat bozorida ko'plab sotuvchilar va xaridorlar mavjud bo'ladi. Har bir ishlab chiqaruvchi bozordagi umumiy narxga ta'sir ko'rsata olmaydi. Mahsulotlar bir xil bo'lib, bozorga kirish va chiqish erkin bo'ladi.

Mukammal raqobat sharoitida bozor samaradorligi eng yuqori darajada bo'ladi.

Monopolistik raqobat

Monopolistik raqobat sharoitida ko‘plab ishlab chiqaruvchilar mavjud bo‘lsa-da, mahsulotlar o‘zaro farqlanadi. Korxonalar reklama, brend va mahsulot dizayni orqali raqobatlashadi.

Oligopoliya

Oligopoliya bozorida bir nechta yirik kompaniyalar hukmronlik qiladi. Bu kompaniyalar o‘zaro strategik qarorlar qabul qilib, narx siyosatini belgilaydi.

Monopoliya

Monopoliya bozorida yagona ishlab chiqaruvchi mavjud bo‘lib, u narxni nazorat qilish imkoniyatiga ega. Monopoliya raqobatning cheklanishiga olib kelishi mumkin.

Raqobatning bozor samaradorligiga ta’siri

Raqobat bozor samaradorligini ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Bozor samaradorligi resurslardan optimal foydalanish va ishlab chiqarish jarayonining samaradorligi bilan belgilanadi.

Raqobat mavjud bo‘lgan iqtisodiy tizimda:

- narxlar real bozor sharoitiga mos ravishda shakllanadi;
- ishlab chiqarish xarajatlari kamayadi;
- innovatsiyalar rivojlanadi;
- iste’molchilar tanlov imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Raqobatning yo‘qligi yoki cheklanishi esa monopoliyalarning paydo bo‘lishiga va bozor samaradorligining pasayishiga olib kelishi mumkin.

Zamonaviy iqtisodiyotda raqobatning rivojlanish tendensiyalari

XXI asr iqtisodiyotida raqobatning yangi shakllari paydo bo‘ldi. Raqamli iqtisodiyot, elektron tijorat va texnologik innovatsiyalar bozor tuzilmasini sezilarli darajada o‘zgartirdi.

Raqamli platformalar orqali global raqobat kuchaymoqda. Kompaniyalar innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali bozorda ustunlikka erishishga intilmoqda.

Xulosa

Raqobat bozor iqtisodiyotining muhim mexanizmi bo‘lib, iqtisodiy samaradorlikni ta’minlashda katta ahamiyatga ega. Raqobat mavjud bo‘lgan iqtisodiy tizimda korxonalar samarali faoliyat yuritishga, innovatsiyalarni joriy etishga va mahsulot sifatini oshirishga intiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqobat muhitining rivojlanishi iqtisodiy o‘sish, bozor samaradorligi va iste’molchilar manfaatlarini himoya qilishda muhim rol o‘ynaydi. Shu sababli davlatning raqobat siyosati va monopoliyaga qarshi choralar iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Eshboyeva M., Eshboyev T., Saitov S. GREEN ECONOMY AS THE FOUNDATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: GLOBAL PERSPECTIVES AND NATIONAL STRATEGIES //Scientific practical conference. – 2025. – T. 1. – №. 1. – C. 235-238.
2. Saitov S. et al. O ‘ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARIDA INVESTITSION FAOLIYATNI RAG ‘BATLANTIRISH YO ‘NALISHLARI

- //Новости образования: исследование в XXI веке. – 2025. – Т. 3. – №. 33. – С. 728-730.
3. Saitov S. et al. SANOAT KORXONALARIDA INVESTITSION FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI //Новости образования: исследование в XXI веке. – 2025. – Т. 3. – №. 33. – С. 731-733.
4. Eshboyeva M., Eshboyev T., Saitov S. GREEN ACCOUNTING IN UZBEKISTAN: SUSTAINABILITY AND INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS //Scientific journals" D-PRESS SERVICES". – 2025. – Т. 1. – №. 7. – С. 88-91.
5. Saitov S., Nuraliyeva S. BOZOR IQTISODIYOTIDA PSIXOLOGIK BOSHQARUV SHAKLLARI //Scientific practical conference. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 447-452.
6. Axrorov E., Saitov S. O‘ZBEKISTONDA ISHSIZLIK DARAJASINI KAMAYTIRISH VA YANGI ISH O‘RINLARINI YARATISH //Scientific practical conference. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 136-140.
7. Цой М., Камолов Д. ЗНАЧЕНИЕ И РОЛЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ЭКОНОМИКЕ: МИРОВОЙ ОПЫТ И ПРАКТИКА УЗБЕКИСТАНА //Academic literature. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 1-105.
8. Saitov S. Barqaror Iqtisodiyotni Ta'minlashda Soliq Siyosatining Samaradorligi //Green Economy and Development. – Т. 3. – №. 12. – С. 668436.
9. Sirojiddin S., Nodira T., Dinora S. Characteristics of price and formation //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – Т. 1. – №. 11. – С. 265-270.
10. Saitov S. Improvement of accounting and audit in road transport enterprises. SPAST Abstracts, 2 (02) [Электронный ресурс].
11. Saitov S. TRANSPORT KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH //Journal of Contemporary World Studies. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 41-47.
12. Sevinch K., Bahrom H., Sirojiddin S. Theory of Supply and Demand. Market Equilibrium //Pedagogical Sciences and Teaching Methods. – 2022. – Т. 2. – №. 18. – С. 253-257.
13. Bo‘ltakov S. O‘ZBEKISTONDA BALIQCHILIKNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY ISTIQBOLLARI //Scientific practical conference. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 565-567.
14. Bo‘ltakov S. BALIQCHILIKDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI VAHOLASH MEZONLARI //Scientific practical conference. – 2025. – Т. 1. – №. 1. – С. 366-371.
15. Bo'ltakov S. et al. TURIZM SOHASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI ANAMIYATI //Универсальная индексная библиотека Евразийского журнала академических исследований. – 2022. – Т. 2. – №. 12. – С. 60-62.

16. Bo‘ltakov S. Innovatsion Usulda Baliq Yetishtirishning Iqtisodiy Samarodorigini Oshirish Yo ‘llari (Sirdaryo Tumani Misolida) //Green Economy and Development. – T. 3. – №. 9. – С. 666837.
17. Sarvar G., Sirojiddin S., Xushnudbek P. FACTORS AFFECTING LABOR RELATIONS AND ITS WAGE //Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences. – 2022. – T. 1. – №. 12. – С. 126-129.
18. G‘aybullayev S. THE ROLE OF MARKETING ACTIVITIES IN INCREASING THE POTENTIAL OF TEXTILE ENTERPRISES //Talqin va tadqiqotlar. – 2023. – T. 1. – С. 7.
19. G‘aybullayev Sarvar O. et al. O ‘ZBEKISTONDA ISTE‘MOL SAVATCHASI HOZIRGI HOLATINI VA UNI SHAKILLANTIRISH YO ‘NALISHLARI //Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali. – 2022. – T. 1. – №. 4. – С. 119-125.
20. O‘G‘Li N. D. R., Qizi T. D. Z. MOLIYA BOZORINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI VA UNGA OID YANGI YONDASHUVLAR //Journal of marketing, business and management. – 2022. – T. 1. – №. 8. – С. 1-4.
21. Цой М. П., Худояров Р. Т. Рашидов АР ПРОДВИЖЕНИЕ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ //Компьютер ilmlari va muhandislik texnologiyalari. Xalqaro miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami– Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali. – 2022.
22. Sojida D., Bahrom H., Ali N. THE ROLE OF THE ECONOMY IN SOCIETY //PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS. – 2022. – T. 2. – №. 18. – С. 309-315.
23. Kamolov D., Ismoilova D. RAQAMLASHTIRISHNING O ‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA‘SIRI //Science technology&Digital finance. – 2023. – T. 1. – №. 4. – С. 301-306.
24. Kamolov D. VIRTUAL TURIZM (VR) XIZMATLARINING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI //Scientific practical conference. – 2025. – T. 1. – №. 1. – С. 372-374.
25. Титова В., Мамонова Е., Цой М. Управление маркетингом. – Litres, 2022.
26. Цой М. Человеческий капитал и тенденции его развития //SAMBHRAM XAVARNOMASI. – 2024. – T. 1. – №. 1. – С. 405-408.
27. Абсалямова С., Зульфикарова Л., Цой М. ИНВЕСТИЦИИ В УСТОЙЧИВЫЕ ПРОЕКТЫ КАК СОВРЕМЕННЫЙ ТРЕНД МЕЖДУНАРОДНОГО ИНВЕСТИЦИОННОГО ПРОЦЕССА: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14540147>//International scientific and practical conference.– 2024 //Т. – T. 1. – №. 2. – С. 194-198.
28. Сагатов Б., Цой М., Гулиев А. Повышение качества продукции предприятий стройиндустрии как фактор конкурентоспособности производства //Архив Научных Публикаций JSPI. – 2020. – T. 1. – С. 79.
29. Цой М., Иброхимов Ш. СОВРЕМЕННАЯ СИСТЕМА ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ //International Journal of scientific and Applied Research. – 2024. – T. 1. – №. 3. – С. 24-28.